

**NITTEDAL
KOMMUNE**

KOMMUNEDELPLAN LANDBRUK FOR NITTEDAL KOMMUNE 2019 – 2031

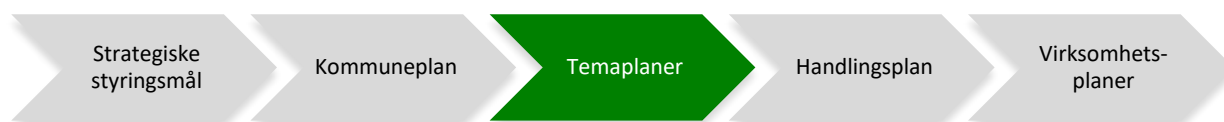
Utarbeidet av Regionkontor Landbruk

Vedtatt i Kommunestyret 26.08.2019

Våre strategiske styringsmål:

Dette dokumentets plassering i planhierarkiet:

Forord

Kommunedelplan landbruk er utarbeidet i samsvar med planprogram til kommunedelplan landbruk for Nittedal 2019 – 2030. Planarbeidet har vært organisert som et prosjekt innunder Regionkontor landbruk (RKL), og styringsgruppa har bestått av Kristin Hurthi, kommunalsjef miljø og samfunn, Gunnar Prøis, plan- og bygningssjef, Guro Haug, miljørådgiver og Knut Samseth, landbrukssjef. Ana Nilsen har vært prosjektleder. Referansegruppa har bestått av Nittedal bondelag og Nedre Romerike Skogeierlag. Arbeidet med kommunedelplan landbruk koordineres med kommuneplanen for Nittedal. Under arbeidet med planen har Landbrukskontoret hentet inn innspill fra berørte kommunesektorer: miljø og samfunn, oppvekst og utdanning, og helse og velferd.

Plandelen til kommunedelplan landbruk gir en innføring i overordnede føringer, status i kommunen og utfordringer kommunen står overfor, samt en beskrivelse av hvilke områder kommunen skal jobbe med og hvilke målsettinger kommunen skal jobbe mot. Kommunens arbeid med landbruk for planperioden er delt i fem satsingsområder:

- Matproduksjon
- Næringsutvikling
- Kulturlandskap og kulturminner
- Klima, energi og forurensning
- Friluftsliv

For hvert tema er det utarbeidet en hovedmålsetting, med tilhørende delmålsettinger. Plandelen danner således grunnlaget for handlingsdelen. Handlingsdelen (vedlegg 1) består av tiltak knyttet til de fem satsingsområdene. Ansvarsfordelingen for gjennomføring av alle tiltak, fremgår av handlingsdelen. Videre beskriver den tiltakenes innhold, tidsperioden for gjennomføring og eventuelle kostnader knyttet til gjennomføringen.

Fokusområdene og tiltakene foreslått i dette dokumentet kan også sees i lys av FNs bærekraftsmålene. FNs medlemsland har vedtatt 17 globale felles mål for en bærekraftig utvikling innen 2030. Gjennom disse bærekraftsmålene skal ekstrem fattigdom utryddes, sosiale ulikheter skal utjevnes og klimaendringene skal bremses. Landbruksplanen med sine mål og tiltak kan bidra til:

FNs bærekraftsmål nr. 2: utrydde sult, oppnå matsikkerhet, bedre ernæring og fremme bærekraftig landbruk.

FNs bærekraftsmål nr. 13: bekjempe klimaendringer og konsekvensene av disse.

FNs bærekraftsmål nr. 15: liv på landet – beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av jordas økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold.

Forslag til kommunedelplan landbruk for Nittedal legges ut på høring og offentlig ettersyn i mars 2019.

Innhold

1	INNLEDNING	6
2	LANDBRUKET I NITTEDAL	8
3	NITTEDAL – LANDBRUK OG SAMFUNN	9
4	SATSNINGSOMRÅDER, UTFORDRINGER, TILSTAND OG MÅLSETTINGER	11
4.1	MATPRODUKSJON	11
4.2	NÆRINGSUTVIKLING INNENFOR LANDBRUKET	15
4.2.1	Småskala matproduksjon og turisme	16
4.2.2	Landbruket som en produsent av sosiale og medmenneskelige verdier	18
4.2.3	Urbant landbruk	18
4.3	KULTURLANDSKAP OG KULTURMINNER	21
4.4	FORURENSNING, KLIMA OG FORNYBAR ENERGI	24
4.4.1	Landbruk og vannforurensning	25
4.4.2	Jordbruk og klimagasser	26
4.4.3	Skogbruk og klimagasser	27
4.4.4	Fornybar energi	28
4.5	FRILUFTSLIV	30
5	LOVVERK, NASJONALE, REGIONALE OG LOKALE FØRINGER	32

Sammendrag

Kommunedelplan landbruk for Nittedal gjelder for perioden 2019-2031. Den består av en plandel og en handlingsdel. Under planarbeidet har landbrukskontoret hatt dialog, og fått innspill fra alle berørte sektorer i Nittedal kommune. Tiltakene og ansvarsfordelingen i handlingsdelen ble utarbeidet i samarbeid med de respektive sektorene.

Kommunedelplan landbruk skal bidra til at Nittedal kommune tar ansvar for bevaring av jord- og skogressursene i møte med kommende klimaendringer, og en stor utbyggingspress i regionen. Kommunedelplanen ivaretar både kommunale, regionale og nasjonale mål, og interesser og oppgaver på lokalt plan. Den er også i tråd med FNs bærekraftsmålene.

Kommunedelplan landbruk vil på samme måte bidra til å ivareta de samme hensynene på det lokale nivå. Ulike føringer, plandokumenter og rammer for landbruksforvaltningen ligger til grunn for Nittedal kommunes kommunedelplan landbruk.

Følgende temaer og tiltak representerer utfordringene landbruket i Nittedal står overfor i framtida:

- **Matproduksjon** - matjord er en av kommunens viktigste ressurser. Kommunen vil ta et samfunnsansvar for å ta vare på matjorda for framtiden, øke kompetansen til landbruket og stimulere til økt matproduksjon.
- **Næringsutvikling** - reiseliv, naturopplevelse og bioenergi er satsingsområder for landbruksnæringen. Kommunen vil legge til rette for økt næringsvirksomhet og markedsføring av lokalprodusert mat. Turisme er en viktig del av næringsutviklingen. Kommunen skal i samarbeid med landbruket, utvikle tilbud av helse- og skolefaglige tjenester og tilrettelegge for urbant landbruk.
- **Kulturlandskap og kulturminner** - et levende kulturlandskap har betydning både for estetikk, folkehelse og biologisk mangfold. Kommunen skal ivareta natur- og kulturminner i det særegne landskapet i Nittedal. Den skal framme skjøtselsarbeid gjort av bønder og frivillige.
- **Klima, energi og forurensning** – bærekraftig landbruksdrift bidrar til bedre klima og mindre forurensning. Kommunen skal stimulere miljø- og klimavennlige driftsmetoder i landbruket, gjennom forvaltning av statlige støtteordninger. For kommunens nye bygg skal det vurderes trevirke som byggemateriale.
- **Friluftsliv** – landbruksarealene har stor betydning for friluftsliv, helse og trivsel. Kommunen skal være en brobygger mellom landbruksnæringen og friluftslivsinteresser. Marka skal brukes av kommunens innbyggere i forståelse med aktivt skogbruk og i tråd med allemannsretten.

Planen med satsingsområder og målsettinger har en langsiktig planleggingshorisont frem mot 2031. Handlingsdelen (vedlegg 1) skal revideres i forbindelse med kommunens økonomiplan og budsjettbehandling.

1 Innledning

Kommunedelplan landbruk skal følge opp målsettingene i kommuneplanen og videreføre mål og strategier for landbruksforvaltningen i Nittedal kommune. Disse skal knyttes opp mot kommunedelplanens hovedområder og overordnede hensyn i forvaltningen.

Hovedmål i gjeldende kommuneplan for Nittedal 2015 -2027:

Nittedal skal være den grønne kulturbygda. Det skal være et godt sted å bo, et trygt sted å vokse opp, et attraktivt sted å jobbe, et sted for opplevelser og et sted der du får omsorg når du trenger det.

I lys av de nasjonale målene for landbruket, kan kommunedelplanens føringer stimulere til et bærekraftig og konkurransedyktig landbruk i framtiden.

Landbruksplanens overordnede målsetting:

Kommunedelplan landbruk skal bidra til å nå nasjonale og regionale mål for landbrukspolitikken. Planen skal også bidra til å nå kommunens mål og strategier overfor landbruket, og dets tilhørende grønne næringer.

Kommunedelplanen skal ivareta både kommunale, regionale, nasjonale og internasjonale mål, interesser og oppgaver, og omfatter alle viktige mål og oppgaver i kommunen. Kommunedelplan landbruk vil på samme måte bidra til å ivareta de samme hensynene på landbruksområdet. Følgende føringer har vært veiledende i forbindelse med utarbeidelsen av kommunedelplan landbruk for Nittedal.

Internasjonale føringer:

- [FNs bærekraftsmål](#) – FNs 17 bærekraftsmål for bærekraftig utvikling er et resultat av forhandlingene mellom FNs medlemsland. Bærekraftsmålene har innvirkning på norsk politikk og mange av dem er ivaretatt i flere nasjonale føringer i Norge.

Nasjonale føringer:

- Innst. 251 S – Innstilling fra næringskomiteen om Endring og utvikling – En fremtidsrettet jordbruksproduksjon
- Meld St. 11 (2016 – 2017) Endring og utvikling – En fremtidsrettet jordbruksproduksjon
- Prop. 127 S (2014 – 2015) Nasjonal jordvernstrategi, vedtatt i Stortinget 8.12.2015
- Meld. St. 31 (2014 – 2015) Garden som ressurs – marknaden som mål - Vekst og gründerskap innan landbruksbaserte næringer, vedtatt i Stortinget 1.3.2016.
- Meld. St. 39 (2008 – 2009) Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen
- Meld. St. 41 (2016 – 2017) Klimastrategi for 2030 – norsk omstilling i europeisk samarbeid
- Meld. St. 6 (2016 – 2017) Verdier i vekst – konkurransedyktig skog- og trenæring

Regionale planer og føringer:

- Regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus
- Regional plan for masseforvaltning i Akershus, 2016
- Regional næringsstrategi for Nedre Romerike
- Regionalt næringsprogram for landbruket i Oslo og Viken 2019 -2022
- Regionalt miljøprogram for Oslo og Viken 2019 - 2022
- Regionalt skog- og klimaprogram for skogbruket i Oslo og Viken 2019 – 2022
- Regionalt bygdeutviklingsprogram for Oslo og Viken 2019 - 2022
- Inn på tunet – gården som læringsarena Oslo og Akershus

Forholdet mellom kommunedelplan landbruk og de øvrige nasjonale, regionale og lokale føringer og samfunnsinteresser, med hensyn til kommunedelplanens mål er omtalt i kapittel 4.

Kommunens rolle innen landbruksnæringen er å ivareta målsettinger i arealpolitikk og næringslivspolitik, gjennom juridiske og økonomiske virkemidler. Virkemidlene legger til rette for landbruksproduksjon knyttet til forvaltning av arealene, og utvikling av næringen som matprodusent, tjenesteyter, trevirkeprodusent, ressurs- og landskapsforvalter, samt tjenestetilbyder knyttet til for eksempel helse og omsorg og turisme. Næringslivspolitikken utøves under vilkår av bærekraftig jord- og skogbruk. Dette innebærer at miljøvern og forurensning er skranker for utøvelsen. Kommunens juridiske virkemidler er gjennom bl.a. plan- og bygningslov, jordlov, konsesjonslov og skogbrukslov og derav markaforskriften. Sammen med planer for andre sektorer i kommunen vil kommunedelplan landbruk være et viktig virkemiddel for å nå kommunale mål.

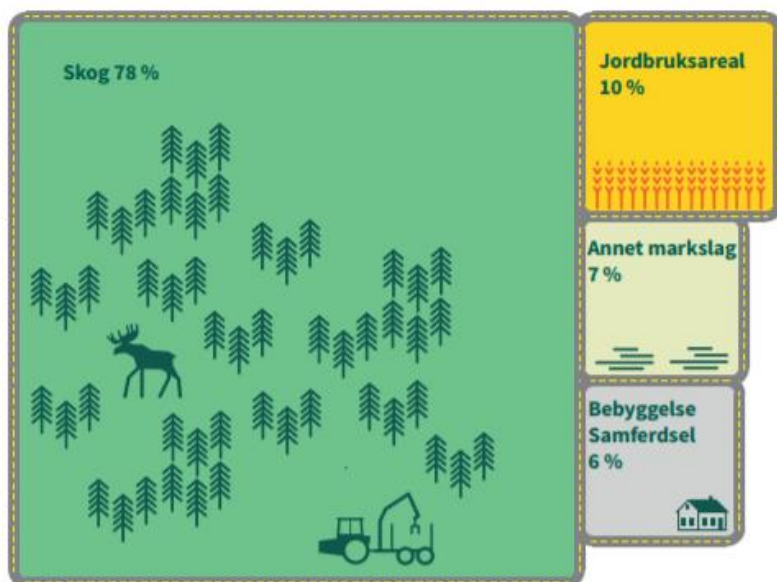
Kommunedelplan landbruk skal ha en langsiktig planleggingshorisont frem mot 2031. Planen inneholder kommunens viktigste satsingsområder og utfordringer for landbruket. Hvordan øke matproduksjonen i Nittedal er et særlig viktig satsingsområde. Klimaendringer og miljøutfordringer øver et press mot landbruksdrifta i Nittedal, og skogbruket har en viktig rolle i karbonregnskapet. Dette er også synliggjort gjennom kommunens klimapolitikk med et eget karbonregnskap for skogen. Kommunedelplan landbruk synliggjør videre samhandling med andre samfunnsinteresser, og verdien av landbruksarealene.

2 Landbruket i Nittedal

Nittedal kommunens totalareal er på 179 km², av dette er ca. 17 km² jordbruksareal, som tilsvarer et areal på om lag 2397 fotballbaner og utgjør 10 % av kommunens landareal. Skog utgjør en stor del med ca. 139 km² eller 78 % av kommunens areal og resterende 13 % av arealet består av bebyggelse, samferdsel og annet markslag.

Jordbruket i Nittedal er i hovedsak knyttet til tradisjonelle produksjoner. Kornproduksjonen dominerer i kommunen og 70 % av totalt jordbruksareal brukes til korndyrking, mens på 23 % av arealene foregår grasproduksjonen (til storfe- og småfeproduksjon).

Antall jordbruksbedrifter i Nittedal som søker produksjonstilskudd har i de siste 5-6 årene blitt mellom 46-49 og anses som stabil. I 2018 var det 45 aktive jordbruksbedrifter ifølge produksjonstilskudd registeret. Sammenlignet med 2007 da det var registret 56 aktive jordbruksbedrifter er dette en liten nedgang på 20 % over 10 år.

Figur 1: Markslagsfordeling i Nittedal. Kilde: Skog og landskap, arealbarometer for Nittedal august 2018

Landskapet og innmarksbeitene holdes åpent med beitende husdyr. Det er totalt 26 foretak med husdyrproduksjon i Nittedal. Hestenæringen har en betydelig andel i Nittedal. Av de 26 husdyrprodusenter er det 16 som driver med hestehold. Ridning foregår både på ridebaner på ridesentre, og på vei og i Marka.

Tre gårdsbruk, Nittedal gårdsdrift AS, Fearnley og Løvenskiold er relativt store og de satser og investerer innenfor tradisjonell landbruksdrift. I tillegg er det flere gårder som har funnet nisjer innen næringsutvikling basert på gårdens ressurser, som turisme, pilegrimsleden, eller i form av grønn omsorg (inn på tunet), et tilbud om sosial tjeneste basert på gårdens ressursgrunnlag.

Hele 78 % av Nittedal kommunes areal er dekket av skog. Det meste av dette ligger som barskoger på åsryggene som rammer inn kommunen. Det meste ligger innenfor Marka, både Nordmarka, Lillomarka, Gjelleråsmarka og Romeriksåsen i

øst. Skogen omkranser kommunen, og er derfor et lett tilgjengelig rekreasjonsmål for Nittedals innbyggere.

Skogbruksnæringen i kommunen har lange tradisjoner, og har hatt stor betydning for den økonomiske utviklingen. Tømmeret ble ofte fløtet via damanlegg ut av skogen, og ned til sagbrukene i dalen. I 1820 var det 9 sager i Nittedal, 3 i Hakadal. Med det moderne industrisagbruket etter 1860, ble derimot de fleste vannsagene i Nittedal utkonkurrert av sagbrukene ved Lillestrøm.

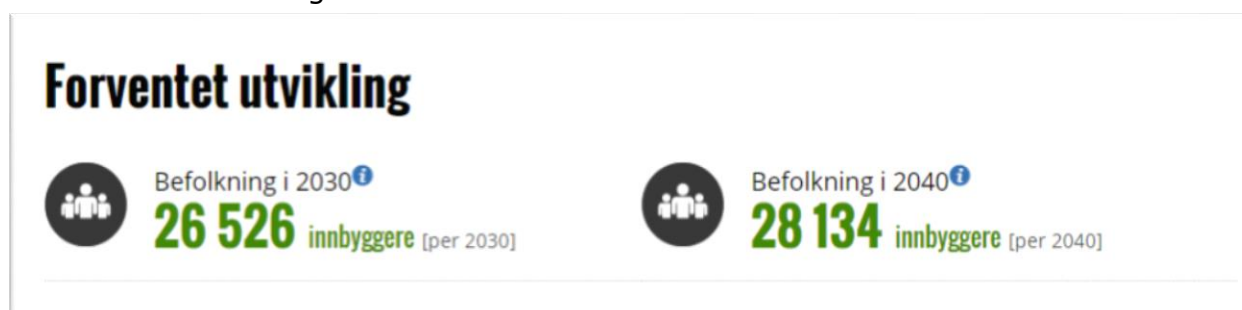
Skogbruket ellers i verden er preget av store offentlige skogeiendommer. I Norge derimot er eierforholdet spredt på mange små enkeltskogeiere, og i Nittedal er det hele 161 skogeiendommer over 10 daa.

På grunn av nedleggelsene i norsk trevareindustri de siste årene, eksporteres i dag det meste av råstoffet ut av landet. Dette har gitt høye driftskostnader, og lavere inntjeningsmulighet for næringen nasjonalt. Sentralt på Østlandet merkes ikke denne endringen like sterkt, fordi vi har kort vei til det internasjonale markedet. På denne måten øker den relative verdien på skogen i sentrale områder på Østlandet i forhold til ellers i landet. Skogbruket i Nittedal er derfor en viktig næring, både som forvalter av fornybare ressurser og store miljøverdier.

3 Nittedal – landbruk og samfunn

Landbruket er en næring i særstilling. Produksjon av livsgrunnlaget vårt – maten, er gjennom lovverket og planverkene spesielt tatt hensyn til. Gjennom kommunedelplanens arealdel og reguleringsplaner legges det, i tillegg til særlig jordlova, strenge begrensinger på å ta i bruk dyrket eller dyrkbar jord til andre formål enn landbruk. I tillegg kommer andre aspekter, som har blitt tillagt mer vekt de senere tiårene, friluftsliv, kulturlandskap, kulturminner, jakt og fiske, og tillegsnæringer basert på gårdens egne ressurser.

Oslo og Akershus har befolkningsmessig lenge vært en voksende region der Nedre Romerike forventes å få høyest vekst i antall innbyggere fram mot 2030. Ifølge opplysninger fra Statistisk sentralbyrå (SSB) er det 23 989 innbyggere i Nittedal kommune per 3. kvartal 2018. Det estimeres at antall innbyggere blir 26 500 og 28 000 innen 2030 og 2040.

Figur 2: Forventet utvikling i Nittedal kommune. Kilde: Statistisk sentralbyrå, november 2018

Arealstrategiske retningslinjer er forankret i kommunedelplanen. Nittedal har en avgrenset byggesone der en stor del av befolkningen bor. Ifølge arealdelen i den reviderte kommuneplan for Nittedal 2018 – 2030 skal 80 % av den fremtidige veksten foregå på tettstedet Rotnes.

I en hverdag som styres av globale endringer i handel med mat, varer og tjenester, må bonden lokalt også ha muligheten til å omstille seg, eller å ha flere gårdsbaserte næringer å leve av. Det er gjennom lovverk, forskrifter og kommunale planer knyttet restriksjoner til utbygging, forurensning og bruk av arealene en gård disponerer. Samtidig blir det stilt ressurser til rådighet for å utvikle næringsvirksomhet knyttet til gårdens ressurser, med hva det innebærer både av de arealmessige og personlige ressursene gården disponerer. God landbruksdrift og teft for utvikling av egne ressurser er viktig for at Nittedals gårdsbruk og kulturlandskap skal bestå. For at innbyggernes glede av det grønne landskapet fortsatt skal bli verdsatt og skjøttet, må de som forvalter arealene ha muligheter til utvikling, og å møte morgendagens krav og utfordringer.

Et aktivt og klimavennlig skogbruk og økt bruk av tre, er positivt med tanke på å bidra til å redusere utslippene av klimagasser. Kommunedelplan landbruk legger videre opp til å fokusere på bygge- og anleggsnærings betydning for klimagasser, energibruk og generering av avfall. Dette innebærer at det er viktig å stimulere til aktiv forvaltning av skogarealene i kommunen for binding av karbon og produksjon av trevirke. Samtidig skal innbyggerne i Nittedal oppleve bedre folkehelse og trivsel. Det betyr at forvaltningen av skogen må ta hensyn til den betydning skogarealene har i dette perspektivet.

Landbruket er på mange måter premissleverandør for folkehelse. Kvaliteten på den maten som produseres, påvirker den enkeltes helse. Vann- og luftkvalitet påvirkes direkte gjennom produksjonsmåter, og indirekte gjennom for eksempel forvaltning av skog som binder karbon. Landbruksnæringen forvalter store naturområder og befolkningens muligheter til å bruke naturområdene lokalt og regionalt til rekreasjon og friluftsliv, avhenger av hvordan dette landskapet forvaltes. Helse er resultat av mange faktorer, og opplevelse av mening, sammenheng, tilhørighet og trivsel er viktig. Kunnskap om natur og kretsløp, opplevelse av landskap, og nærhet til matproduksjon og primærnæring kan bidra til dette.

4 Satsningsområder, utfordringer, tilstand og målsettinger

Det er valgt fem temaer som skal prioriteres i den neste perioden for kommunedelplan landbruk. Temaene har konkrete mål med tilhørende tiltak. Kommunen mener at disse er viktig for utviklingen av landbruket der utnyttelsen av arealene skal ligge til rette for økt mat- og tømmerproduksjon, gode naturopplevelser, bedre miljø- og klimahensyn og bedre folkehelse.

De fem temaene er:

1. Matproduksjon
2. Næringsutvikling innenfor landbruket
3. Kulturlandskap og kulturminner
4. Klima, energi og forurensning
5. Friluftsliv

4.1 Matproduksjon

Føringer:

Landbruksmeldingen Meld. St. 11 (2016-2017) legger vekt på behovet for økt matproduksjon i tråd med befolkningsveksten. Stortinget vedtok i 2017 (Innst. 251 S) en videreføring av produksjonsmålet, og mener at det må bli økt selvforsyningsgrad i landet.

Den nasjonale jordvernstrategien, vedtatt av Stortinget i 2015, fastsetter et mål om at den årlige omdisponeringen av dyrka jord må være under 4000 dekar for hele landet og at målet nås gradvis innen 2020. Beslutninger om omdisponering av dyrka og dyrkbart areal i hovedsak tas gjennom planprosesser etter plan- og bygningsloven og det er kommunene som har hovedansvaret for disse beslutningene.

Regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus (ATP) ble vedtatt i desember 2015. I planens arealstrategier A3 leges det vekt på vekst foran vern av jordbruksområder og regional grønnstruktur innenfor prioriterte vekstområder. Akershus fylkeskommune forventer at kommunene definerer en langsiktig avgrensning av de prioriterte vekstområdene i kommunedelplanens arealdel, med utgangspunkt i dagens byggegrense. Innenfor avgrensningen av prioriterte vekstområder vektlegges utbyggingshensyn sterkere enn vern av jordbruksområder og regional grønnstruktur i et helhetlig samfunnsperspektiv. Regional plan for masseforvaltning i Akershus har som mål bl.a. å sikre arealer for masseinntak, gjenvinning og lovlig deponering. Kommunen er arealmyndighet og behandler bl.a. planer for byggeprosjekter som genererer overskuddsmasser og for mottak av overskuddsmasser. Eksempelvis kan oppfylling av raviner både være tiltak for å øke arealer i bruk for kornproduksjon, men kan også være et tap for det biologiske mangfoldet og landskapsvariasjon.

Landbruksarealene ivaretas gjennom kommunale planprosesser etter plan- og bygningsloven. Kommunen har også ansvar for å behandle saker etter jordloven og jord- og konsesjonsloven hvor vedtak har betydning for framtidig arealdisponering og driftsmessige forhold på det enkelte bruk.

Status:

Norge skal øke selvforsyningsgraden og derfor er det viktig at vi tar vare på de knappe arealressursene som er egnet til matproduksjon. Utgangspunktet for jordbruksproduksjon i Norge er mer utfordrende enn i mange andre land. Det er en kort vekstsesong, kaldt klima og spredte landbruksarealer. Dette er faktorer som gjør nasjonal føring om økning i matproduksjonen utfordrende å nå. Det tar 2000 år for naturen å lage 10 cm matjord, det vil si at siden slutten av vikingtiden er det kun 5 cm matjord som skiller marka vi går på og den våre forfedre gikk på.

Figur 3: Fakta om matjord. Kilde: NIBIO, Skog og landskap

Både Sentral statistisk byrå (SSB) og Fylkesmannen i Akershus har en god oversikt over utviklingstrenden i kommunene og omdisponeringen av dyrka og dyrkbar jord.

I løpet av de 10 siste årene (2007 – 2017) har det blitt omdisponert total 397 dekar dyrka og dyrkbar jord i Nittedal, ifølge opplysninger fra SSB. Omdisponeringen fordelt per år, i de siste 10 årene vises i tabellen nedenfor (figur 4).

Nittedal (2007 – 2017)												
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Total
Omdisponering av dyrka jord	-	1	1	2	27	3	-	43	5	31	80	193
Omdisponering av dyrkbar jord	5	11	22	1	7	8	14	12	66	12	46	204
Omdisponering av dyrka og dyrkbar jord	5	12	23	3	34	11	14	55	71	43	126	397

Figur 4: Omdisponering av dyrka og dyrkbar jord etter jordloven og etter plan- bygningsloven i Nittedal 2007 – 2017 Kilde: SSB KOSTRA, oktober 2018.

Dette er prosesser som har redusert jordbruksarealet i kommunen. Samtidig er det skjedd utvidelser av jordbruksarealet i de siste 15 årene på andre områder i kommunen og 371 dekar med skog eller åpen fastmark er gått over til fulldyrka eller overflatedyrka ifølge opplysninger fra NIBIO.

Kommuneplanens arealdel for Nittedal 2018 -2030, som er ut på høring, åpner opp for en restriktiv praksis når det gjelder omdisponering av jordbruksarealer til andre formål. Ifølge handlingsprogrammet 2015 – 2018 i regional plan for areal og transport for Oslo og Akershus, handling H3 skal ved revisjon av kommuneplanens arealdel bl.a. defineres en grønn grense. Det er foreløpig ikke definert en langsiktig

«grønn grense» rundt de prioriterte vekstområder i Nittedal, men den er planlagt ved neste revisjon av kommuneplanen.

I planer som tillater omregulering fra landbruk til et annet formål, bør det vurderes etablering av erstatningsarealer for dyrket areal som går ut av drift eller at matjordlaget skal benyttes til forbedring av annen dyrka eller dyrkbar mark til matproduksjon. Landbrukskontoret skal igangsette et ettårig prosjekt med målsetting til å utarbeide en veileder for håndtering av matjord. Prosjektet vil samtidig bidra til å kartlegge mulige jordbruksarealer for framtidig matproduksjon, som er en oppfølging av vedtak fattet i kommunestyret, som vil bidra til å nå målet om økt matproduksjon.

Fradeling av areal fra eksisterende driftsenheter er en utfordring som kan svekke landbrukseiendommene, og bidrar til nedbygging av jord med høy kvalitet.

I et samfunn med høyt lønns- og sysselsettingsnivå, er en av de største utfordringene framover å rekruttere kompetent ungdom som kan utnytte mangfoldet av ressurser. Dette vil selvsagt få betydning for evnen til å møte behovet for økt matproduksjon. Overføring av praktisk kunnskap om dyrking av jorda og matproduksjon er svært viktig for den nasjonale matvaresikkerheten i framtiden. I barnehage og grunnskole skal nysgjerrigheten og interessen for bruk av naturressurser og matproduksjon stimuleres. Nittedal kommune som landbrukskommune har et ansvar for å bidra til at kunnskap om forvaltning av natur, ressurser og matproduksjon integreres i undervisningen og aktiviteter.

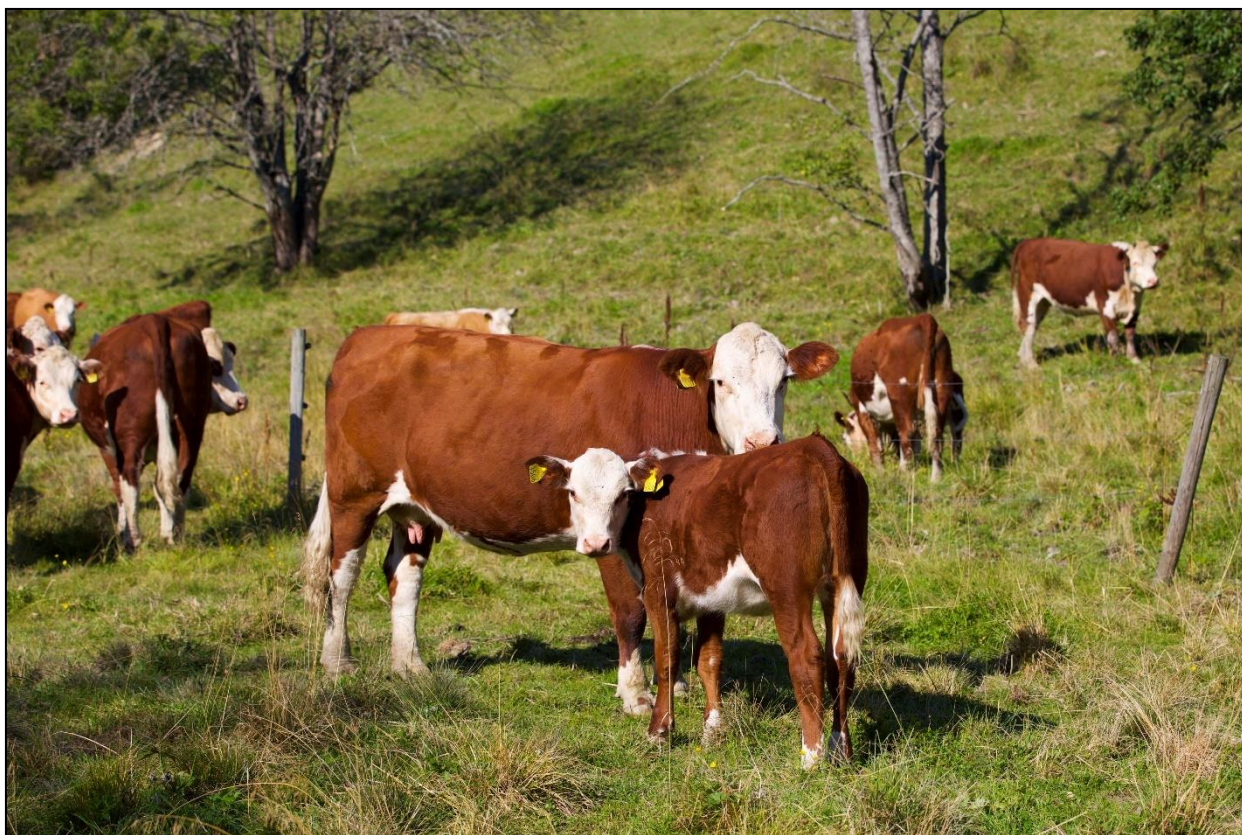

Foto 1: Kyr på beite ved Glosli; Jonas Løvaas Gjerstad

Det er viktig å styrke oppmerksomheten innenfor naturfagene i grunnskolen og utvikle et samarbeid mellom utdanningssektor og landbruket, som Inn på tunet,

Den naturlige skolesekken, osv. Lærerne kan være arena for utvikling av kunnskap og kompetanse knyttet til matproduksjon og forvaltning av naturressurser.

En annen utfordring er å ivareta jordbruksarealene på en god nok måte med hensyn til grøfting, vedlikehold og unngå jordpakking ved stor andel leiearealer. Derfor er det viktig å stille krav til at jordbruksarealene holdes i hevd. Dette vil dessuten bidra til å opprettholde matproduksjonsarealer for en økt matproduksjon. Bruk av ravinebeiter, gjengrodde beiter, utmark- og skogsbeiter til beitedyr åpner opp for mer effektiv utnyttelse av fulldyrket jord til kornproduksjon. Ved å avlaste beitearealer på fulldyrket jord, økes matproduksjonen i form av mer arealer til kornproduksjon. Nittedal kommune vil gjennom veiledning og tildeling av midler fra ordningen spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) stimulere til å utbedre drenering systemene og holde av beitedyr.

HOVEDMÅL 4.1: Øke matproduksjonen i Nittedal i takt med befolkningsveksten.

DELMÅL 4.1 A: Sikre et sterkt jordvern

TILTAK:

- I. Praktisere strengt jordvern. Unngå omdisponering av jordbruksarealer og fradeling av landbrukseiendommer.
- II. Ved omregulering fra landbruk til et annet arealformål, kreves det en utredning om etablering av erstatningsareal for jordbruksareal som går ut av drift, eller forbedre dårligere jordbruksarealer, slik at den potensielle matproduksjonen øker tilsvarende produksjonsgrunnlaget for det tapte arealet.
- III. Sikre jordbruksarealer til matproduksjon gjennom kommuneplanen. Gjennomføre en kartlegging av jordbruksarealer for å se på muligheter for nydyrking til økt matproduksjon på lengre sikt (jf. KST- vedtak i sak 121/17)
- IV. Utarbeide en veileder om håndtering av matjord i plansaker.

DELMÅL 4.1 B: Øke kompetansen og interessen for landbruket

TILTAK:

- I. Utvikle et pilotprosjekt med utdanningssektor og landbrukskontoret, om kunnskap om dyrking og matproduksjon. Tilbud til skoler i nærhet (gangavstand) til gård.
- II. Vurdere mulighet for jobbskygging og utplassering av elever i ungdomsskolen.

DELMÅL 4.1 C: Gjøre jordbruksarealene mer produktive

TILTAK:

- I. Sikre at leid og eid jordbruksareal holdes i hevd ved å følge opp driveplikten. Starte med oppfølging av kommunens jordbruksarealer.
- II. Gjennom veiledning, formidling av ny kunnskap og oppfordring til å søke tilskudd, øke innsatsen på dreneringstiltak.
- III. Prosjekt om «no fence» gjerde på Romeriksåsen.

Boks 1: Oppsummering av målsettinger og tiltak for tema «Matproduksjon»

4.2 Næringsutvikling innenfor landbruket

Føringer:

Meld. St. 31 (2014-2015) *Garden som ressurs – marknaden som mål – Vekst og gründerskap innan landbruksbaserte næringar*, viser hvordan potensialet fra økt verdiskaping innen de landbruksbaserte næringene utenom tradisjonelt jord- og skogbruk kan utløses. Meldinga trekker fram eksempler innen mat og drikke, landbruks- og utmarksbasert reiseliv, gården som arena for velferdstjenester mv.

Samarbeidsrådet for Nedre Romerike (SNR) i 2017 har utformet strategisk næringsplan for regionen hvor den strategiske retningen er smart, blågrønn region. Målsetningen er at Nedre Romerike forener natur, kultur og ambisiøs næringsutvikling gjennom å jobbe med følgende områder:

- etablere den «Gyldne snarvei» som skal vise Nedre Romerike sine enestående muligheter innen opplevelser, læring og rekreasjon for egne innbyggere og turister
- skape historiebevissthet og fornyelse
- maksimere utnyttelse av lokale ressurser
- skape regional samhörighet.

I kommuneplanen for Nittedal er den Grønne næringen en av satsingsområdene i kommunen. I 2016 ble det også vedtatt en næringsplan for Nittedal, som er nå under revisjon. Disse dokumentene viser til at Nittedal skal:

- stimulere til økt verdiskaping i landbruket og landbruksbaserte tilleggsnæringer.
- ha et aktivt partnerskap med landbruket innen helse, sosial og skole gjennom bl.a. å bruke gård og skog som læringsarena for barn og unge.

Status:

Nittedalbonden er i en særstilling når det gjelder å drive matproduksjon nært det største markedet i Norge, Oslo og Akershus med mer enn en million innbyggere. Dette gir muligheter mange andre bønder i distriktene ikke har, dvs. nærhet til kunden.

Flere gårder i Nittedal står foran et generasjonsskifte og muligheten til en rimelig avkastning på gården er viktig dersom neste generasjon skal tørre å satse på en slik fremtid. Bonden har i hovedsak to valg, den ene er å fortsette med utviklingen av den primære landbruksdriften, og den andre er å satse på tilleggsnæringer ved siden av hovednæringen. Nittedal kommune ser positivt på både utvikling av hovedlandbruksnæringen og på tilleggsnæringer, så lenge dette er tilleggsnæring basert på gårdens egne ressurser.

Tilleggsnæringen i landbruket er viktig for å opprettholde landbruket. Å disponere arealer med ulike ressurser gir mange muligheter. Nye måter å inkludere samfunnet i tradisjonell eller utradisjonell landbruksnæring bør styrkes. Gjennom for eksempel bygdeutviklingsmidler (BU-midler) kan kommunen bistå bønder til å søke støtte til produktutvikling og produksjonsoppstart.

Samtidig som Nittedals landbruk ligger nært markedet, er det likevel en lengre vei å gå med henhold til omsetning og inntjening. Kommunen mener derfor at et felles grep der kommunene på Romerike samarbeider om strategi for å løfte landbruket som småskalaprodusenter innen matproduksjon og turisme, er helt nødvendig.

Landbrukskontoret er førstelinjetjenesten for landbruksnæringa i Nittedal kommunen. Dette består av rådgivning, finansieringstjeneste, formidling av kontakt til virkemiddelapparatet ellers (for eksempel Innovasjon Norge) og rådgivningstjeneste (Etablerertjenesten på nedre Romerike), og mobilisering av ressurser for økt verdiskaping lokalt. Kommunene er en viktig aktør for mobilisering av næringsutvikling lokalt.

4.2.1 **Småskala matproduksjon og turisme**

Nærheten til matprodusenten har fått en større oppmerksomhet de siste årene i mediebildet. Økt forståelse for produktkvalitet, råvarer og miljøhensyn, har gjort konsumentene mer bevisste i sitt valg. Bondens marked og REKO-ringer (REtferdig KOnsum) er et av flere tiltak som fører bonden nærmere forbrukeren. Dette direkte salget gir mulighet for å ta ut en merpris sammenlignet med masseproduksjon når mellomleddene blir færre eller fjernes helt. Med fokus på småskala matproduksjon, åpnes det opp for lokal forankring og spesialiteter utenom det vanlige konsummarkedet. Det kan være utfordrende å finne sitt marked, markedsføring og logistikk.

Handelsplasser har oppstått som følge av behovet for møteplasser mellom produsent og forbruker. Lokal forankring, kortreiste varer, direktekontakten med produsent kan gi større tillit til produktet. Dette er elementer rundt varene som mange etter hvert legger ekstra vekt på. Med sin nærhet til stor befolkning og sine unike ressurser, har landbruket i Nittedal unike muligheter til å utvikle næringen i tråd med befolkningens behov. Matproduksjon med grunnlag i Nittedals kulturelle identitet kan øke nysgjerrigheten og interessen for lokalprodusert mat.

Det er flere REKO-ringer i Akershus. Den nærmeste er i Lillestrøm og har vært en vei å gå for å knytte lokale kunder til lokale produkter. Andre steder er gårdsbutikkene på Glittre gård og Aaraas gård, hvor møtet mellom mat og kultur kan bli en god arena. Et tiltak kan også være å finne en felles omsetningsvei for produkter og tjenester fra Nittedal og det vil være naturlig å se Nittedals muligheter i sammenheng med resten av Romerike knyttet opp til befolkningen i hovedstadsområdet.

Å skape produkter og opplevelser som inviterer til å oppleve landbruket og kulturlandskapet i Nittedal kan bli en næringsvei for enkelte. I dag kjenner vi til småskalaprodukter fra Nittedal som selvplukk av juletrær på Kirkeby gård, gårdsbutikk på Glittre gård med egen produsert eplemost, og produkter av geitekjøtt.

Foto 2: Geiter på Glittre gård; Ana Nilsen

Kommunen er geografisk knyttet til det mest befolkningstette området i landet, og kan by på store naturområder tett på storbyen. Opplevelser knyttet til Marka og Romeriksåsen i tilknytning til Nitelva, gjør at Nittedal har klare fortrinn sammenlignet med flere andre tilgrensede kommuner. Nittedal kommune har et potensial for økt næringsvirksomhet knyttet til landbruket som styrker innbyggernes bruk av landskapet, og som øker besøket til kommunen av mennesker som ønsker å oppleve Nittedals naturkvaliteter.

Vandring langs pilegrimsleden legger et godt grunnlag for opplevelse og for næringsutvikling som bed & breakfast på gård på Aaraas gård.

Besøksgårder er positivt for barn og unges læringsmuligheter der de får sitt møte med den moderne matproduksjonen. De lærer hvor maten kommer fra, om biologiske- og økologiske prinsipper, omsorg for dyr og planter, samt forvaltning av ressurser i et lengre perspektiv. Besøksgårdene er ofte innbyggernes «kikkehull» inn til dagens landbruk, og øker forståelsen for de utfordringene som er knyttet til matproduksjon i et av Norges viktigste og mest produktive jordbruksområder. I Nittedal er det Bøhler gård som fungerer som besøksgård for både barnehager, skoleklasser og SFO.

Skogen byr på mange muligheter og skogsopplevelser i form av enkle friluftslivsaktiviteter uten behov for inngrep i naturen. Aktiviteter som dette vil styrke tilhørigheten ved at det samler mennesker til felles aktiviteter lokalt i kommunen. Med gården som samlingsplass eller bruk av gårdens naturlige ressurser kan det være nyskapende aktivitet til et gode for Nittedals innbyggere.

4.2.2 Landbruket som en produsent av sosiale og medmenneskelige verdier

Landbruket har blitt en arena som har gjort at grupper med særskilte behov kan få nye erfaringer og oppleve mestringsfølelse og læring, utenfor den hverdagen de fleste lever i til daglig. Det å dyrke, gi omsorg og skape produkter gir synlige resultater. Omgang med planter gir bedre forståelse for biologi og kan skape glede og gi følelsen av å mestre hverdagen på en ny måte. utfordringer med å bygge eller reparere gjenstander er daglige situasjoner i landbruket, og mange kan trenge denne fysiske arbeidsformen for å fylle hverdagen sin med et meningsfylt innhold eller trening for å komme ut i arbeidslivet.

Grønn omsorg eller inn på tunet er tiltak som er spesielt utviklet med tanke på å gi nye erfaringer og knytte landbruk og samfunn tettere sammen gjennom sosiale interaksjoner. Det er mange ulike navn brukt for denne typen aktiviteter, felles for dem er at mestringsfølelsen er målet og landbruksarbeidet er midlet. Tilrettelegging for at flere kan delta i samfunnet med sine forutsetninger, er viktig for god samfunnsutvikling og livskvalitet for den enkelte.

Oppfølging innen skolen er viktig, for mange elever er teoriundervisningen vanskelig tilgjengelig. Mer praktisk tilrettelegging og det å lære teori gjennom å gjøre, er en god løsning for mange. Det er viktig for en høy deltagelse i arbeidslivet, at man som barn/ungdom føler at man mestrer ulike fag og får glede av å lære. Samarbeid om husdyrhold som hest, storfe og sau kan gi mange unge sosial trening og ansvar. Hest for eks. har egenskaper som gjør den velegnet til helsefremmede arbeid, og hesten kan inngå i ulike aktiviteter innen fysisk og psykisk helse, arbeidstrening, idrett, relasjonsbygging, og som et ledd i utdanning.

4.2.3 Urbant landbruk

Dyrking av mat i urbane omgivelser er kalt urbant landbruk. Det omfatter parselhager, kolonihager, skolehager, private hager, hager i borettslag, takhager, nærmiljøhager, besøksgårder og dyrking i parker og på andre offentlige arealer. I motsetning til det tradisjonelle landbruket hvor hovedmålet er matproduksjonen, er det andre egenskaper som oftest er mer fremtredende i det urbane landbruket. Urbane landbruksaktiviteter bidrar til å skape sosiale relasjoner, etablere gode møteplasser, utdanning, helse, integrering, vern av matjord, biologisk mangfold og grøntområder, byutvikling, entreprenørskap og innovasjon.

Ved økt bosetting i kommunen vil derfor behovet for å disponere andre arealer for å dyrke sin egen mat også øke. Mulige organiseringer er parselhagedyrking eller andelsjordbruk innenfor det tradisjonelle landbruket.

Parselhager består av oppmålte parseller som leies ut til dyrkingsformål. En gjennomsnittsparsell er opp mot 50m², men små parseller i pallekarm på kun 1m² til leie/utlån begynner også å bli vanlig. Parselhagedyrking knyttes gjerne til byene og bynære omgivelser med blokkbebyggelse og små hustomter. Parselhager kan anlegges på mindre, inneklemt og midlertidige arealer. Arealene tilføres en ny aktivitet og estetikk, og samler mennesker til utøving av konstruktive formål i det offentlige rom.

Andelsjordbruk er en ordning der forbrukere kjøper en andel av gårdens produksjon, oftest for ett år av gangen, og deler risikoen for årsvariasjoner i

avlingene med bonden. Andelslandbruk er en bevegelse som har eksplodert i Norge, fra ett i 2006 til over 70 i dag. Andelslandbruket gir rom for bonden til å utvikle gården for samarbeid med forbrukeren, gjennom arbeidsfordeling, foredling og til salg. I dag kjenner vi til andelsjordbruket på Sør-Strøm gård i Nittedal. Dette er et bonde-drevet andelslandbruk med variert grønnsaksproduksjon på ca. 4 daa.

I Sverige er det eksempler på at kommunen har gått inn som andelshaver i andelslandbruket. Kommunen støtter på denne måten aktivt opp om driften samtidig som kortreiste, økologiske grønnsaker kan tilbys til institusjoner i kommunen. Tiltak som andelslandbruk vokser fram i mange bynære områder i regionen.

Flere byer kartlegger egnede, ledige arealer og formidler dem til initiativtagere via en database eller et kontaktpunkt i kommunen. I Fylkesmannens utredning om urbant landbruk i Oslo og Akershus anbefales nettopp dette. Her er både arealer som er midlertidig tilgjengelig i påvente av annet bruk og permanente områder, interessante. For å bevare viktige deler av kommunens økosystem, verdifull matjord, hager, natur- og kulturlandskap, er det avgjørende at eksisterende arealer sikres. Ved regulering av nye boligområder, vil det være aktuelt å sette av arealer til parsellhager eller andre former for urban dyrkning, som grønne tak.

Foto 3: Spiselige planter i kasser ved Rotnes; Agnes Melvær

Grønne tak – eller takhager, brer om seg i byer og tettsteder. Grønne tak inneles i intensive tak, med større jordvolum og mulighet for mer plass- og næringskrevende planter, stauder, busker og trær og ekstensive, fortrinnsvis sedumtak, som fordrøyer regnvann, fungerer som takisolasjon, avkjøling og luftrensing. Både spiselige vekster og pollinatorvennlige planter kan være aktuelle på tak.

Landbrukskontoret (RKL) fullførte et ettårig prosjekt om urbant landbruk i 2017. Prosjektet fungerte som tverrsektorielt kontaktpunkt med kompetanse og veiledning om urbant landbruk. Prosjektet i samarbeid med skolene i Nittedal resulterte med miniskolehage på Prøysenplassen ved Mosenteret, skolehage ved Li ungdomsskole og plantekasser utenfor Flammen.

På Li ungdomsskole er det ønske om å videreføre skolehagene på jordet. For å øke avlingen vil skolen jobbe med jordforbedring. Arbeidet i skolehagen inngår som del av undervisningen, knyttet opp mot læreplanen for 8. og 9. trinn. På Rotnes videreføres skolehagene av skolens egen skolehagelærer og Nittedal ungdomsskole fortsetter å dyrke i kassene utenfor Flammen, som nå er flyttet til skolen. Rotnes miniskolehage som sto på Prøysenplassen er flyttet på rådhusets egen terrasse, der arbeidstreningsbedriften Gnisten vil fortsette å dyrke urter til bruk i kantinen.

HOVEDMÅL 4.2: Flere nye landbruksrelaterte næringer på gårdene i Nittedal.

DELMÅL 4.2.1: Småskala matproduksjon og turisme

Kommunen skal stimulere verdiskaping i landbruket og landbruksbaserte næringer

TILTAK:

- I. Inkludere landbruket i sitt strategiske arbeid med næringsutvikling og gründervirksomhet i Nittedal. Kommunen skal ta initiativ til at lokal matproduksjon og turisme legges inn i næringsstrategien for Nedre Romerike.
- II. Informere og veilede i veien fra idé til produkt, mht. støtteordninger og egnede rådgivningsorgan.
- III. Stimulere til åpning av landskapet ved hjelp av kulturlandskapstiltak via eksisterende tilskuddsordninger.
- IV. Ivareta natur- og kulturminneverdier, herunder kulturlandskapet, ravinene og skogsområdene, som en del av grunnlaget for næringsutvikling for landbruk og reiseliv. Kommunen skal formidle info om seminar/kurs for interesserte bønder/foredlere.

DELMÅL 4.2.2: Landbruket som en produsent av sosiale og medmenneskelige verdier Kommunen skal bidra til partnerskap mellom landbruket, kultursektoren, helse- og omsorgsektoren og oppvekst- og utdanningssektoren for å utvikle hensiktsmessige arenaer for hele befolkningen

TILTAK:

- I. Videreutvikling av eksisterende inn-på-tunet tilbud i kommunen (psykisk helse, rus og demens).
- II. Utvikle et pilotprosjekt med utdanningssektor og landbrukskontoret, om kunnskap om dyrking og matproduksjon. Tilbud til skoler i nærhet (gangavstand) til gård.

DELMÅL 4.2.3: Urbant landbruk

Kommunen skal informere og legge til rette for urbant landbruk

TILTAK:

- I. Bidra aktivt med kunnskap om urbant og bynært landbruk, for kommunen, grunneiere og øvrige befolkning som ønsker å ta initiativ til andelslandbruk, parsellhager eller andre former for hagebruk. Informasjon på nett.

II.	Kartlegge arealer som er egnet til urbant landbruk, inkludert egnede dyrkingsarealer i gåavstand fra alle skoler.
III.	Vurdere muligheter for urbant landbruk og takhager i utbyggingsprosjekter.
IV.	Vurdere om det kan settes av dyrkingsarealer ved prosjektering av nye skoler og barnehager
V.	Tilplante mer med spiselige og pollinatorvennlige planter, ett- og flerårige, bærbusker og frukttrær (jf. Trondheim kommune)

Boks 2: Oppsummering av målsettinger og tiltak for tema «Næringsutvikling innenfor landbruket»

4.3 Kulturlandskap og kulturminner

Føringer:

Kommunedelplan for kulturminner for Nittedal kommune 2015 - 2019 gir en samlet oversikt over de viktigste fysiske kulturminner og kulturlandskap i Nittedal. Formålet med kulturminneplanen er å øke bevisstheten blant kommunens innbyggere, eiere og brukere av kulturminner for hvilke ressurser kulturminnene i Nittedal utgjør for lokalmiljøet.

Status:

Nittedal kjennetegnes med Nitelva som renner i bunnen av dalen, med Nordmarka på vestsiden og Romeriksåsene på østsiden. I dalbunnen ligger flate og småkuperte jordbruksområder. I Nittedal kommune finnes landskapselementer som har mange kvaliteter som kulturlandskap med viktige kulturminner, et relativt stort biologisk mangfold, gode jordressurser og gode muligheter for friluftsliv og rekreasjon. Kulturlandskapet er også bærer av Nittedals historie og identitet og er båndet mellom fortid og nåtid. Alt dette gjør de åpne arealene verdifulle for befolkningen. Landskapet i Nittedal, er resultat av mange forskjellige geologiske prosesser som har pågått gjennom millioner av år. Marin grense for hvor havet sto under siste istid er i Nittedal ved ca 200 m.o.h., under dette nivået finnes leirjorda med dyrka mark. Alle gårder og tidligere husmannsplasser ligger i dette nivået eller lavere. Da leirsletta ble liggende over havnivå begynte bekker og elver å grave seg ned og det ble dannet et ravinelandskap. De best utviklede ravinene i Nittedal finnes i ravinesystemet fra Aaraas til Slattum.

Andre utvalgte områder og kulturminner av høy natur- og historiskverdi er naturreservatet Slåttemyra, Bølereika og de tre gamle ferdselsårene, gamle Hadelandsvei, Trondheimsvei, og Bergensvei.

Kulturlandskapet er i stadig endring. Det biologiske mangfoldet er blant annet et resultat av jordbrukets ulike driftsformer i århundrer. Færre beitende husdyr i landskapet gir mer gjengroing. Skogstrær og planter gjør sin innmarsj mot det som har vært fulldyrket jord eller beiteenger. Mange er opptatt av å beholde et åpent landskap og på den måten bevare deler av det historiske landskapet. Gjengroing truer også vårt matproduksjonsgrunnlag fordi mindre oppdyrkede arealer eller beiteenger gror til og resultatet blir da mindre matproduserende areal. Det er utfordringer knyttet til forvaltning, bruk og skjøtsel av arealene, både for å forbedre vannkvaliteten i vassdragene og for forvaltningen av biologisk mangfold. Vern kan være aktuelt for enkelte områder. For noen områder vil det være nødvendig med skjøtelsesplaner som kan inkludere større bruk av beitedyr og å ivareta mer tradisjonell drift. For andre områder vil det være riktig med en "naturlig" utvikling uten menneskelig inngripen. Skjøtselen må legges opp i samråd med grunneier og også ta hensyn til rekreasjon og friluftsliv, bl.a. sportsfiske, og lystilgang i jordbruket. Samtidig vil det være viktig at så vel turveier som

driftsveier og andre inngrep, f.eks. grøfting og drenering, ikke skaper barrierer for dyreliv og friluftsliv. Eventuelle konflikter mellom ulike brukere må synliggjøres og søkes løst.

Foto 4: Hovedhuset på Markerud gård; Ana Nilsen

Utfordringene med masseforvaltning, særlig knyttet til rene, naturlige masser er at de ofte plasseres i LNF-områder, på dyrka og dyrkbar mark, der det gis dispensasjon fra kommunedelplanens arealdel. Massene kan ha en kvalitet og et omfang som ikke er i tråd med arealformålet, og føre til fare for forurensing, ødelagte natur- og kulturkvaliteter og friluftsområder, samt redusert kvalitet på dyrka mark. Saker om arealer for mottak av rene, naturlige masser blir ofte behandlet som dispensasjon fra kommunedelplanenes LNF-formål, i stedet for at det utarbeides reguleringsplan. En reguleringsplan sikrer medvirkning og at miljø- og samfunnshensyn blir vurdert. Det kan settes vilkår for dispensasjoner, men det er ofte uklart hvilke vilkår som kan settes, og hvordan de skal følges opp. I en del tilfeller inngås det private avtaler mellom grunneier og entreprenør. Disse avtalene ivaretar ikke alltid nasjonale, regionale og lokale interesser godt nok.

Tilførsel av eksterne masser i LNF-områder er terrenginngrep som er i strid med LNF formålet. Slike tiltak kan få vesentlig virkning for miljø og samfunn, som for eksempel ras i kvikkleira områder, og det er da krav om avklaring i kommuneplan og/eller reguleringsplan. Arealenes egnethet og konsekvenser for miljø- og samfunnsinteresser må utredes og avveies. Av hensyn til jordvernet skal tilførsel av eksterne masser på dyrka og dyrkbar jord unngås. For arealer som skal etter brukes til matproduksjon, må kvaliteten og avlingspotensialet opprettholdes eller forbedres. I planer som tillater tilførsel av eksterne masser på dyrka og dyrkbar mark, skal det utarbeides bestemmelser om håndtering av matjordlaget og plan om tilbakeføring av arealet til jordbruksformål.

Nittedal er en landsbygd og gårdene er et viktig og synlig kulturminne i landskapet. Kulturminner fra før 1537 (reformasjonen) er automatisk fredet og er ofte å finne på landbrukseiendommer. Det er flere gårdsmiljøer i Nittedal som inngår i

hensynsone C, sone med særlig hensyn til bevaring av kulturmiljø i kommuneplanens arealdel. Disse er: Hakadals Verk, Aas gård, Rotnes Bruk, Markerud gård og Skyset gård. Mange andre kulturminner av nyere tid ligger på private landbrukseiendommer. Det er en viktig utfordring å sikre at disse kulturminnene blir ivaretatt og skjøttet.

Foto 5: Bølereika ved Bøhler gård; Ana Nilsen

Landbruksbygninger som ikke lenger er i bruk, kan føre til forfall og dette er en utfordring for forvaltning av landskapet. Alternativ bruk kan bidra til å ta vare på bygningsmassen, men må ikke være til hinder for hensiktsmessige drifts- og eierforhold i landbruket. Kommunen ser positivt på alternativ bruk og utvikling av ny næring i landbruksbygg der dette sikrer fortsatt drift og hindrer forfall av bygningsmassen. Det kan også være hensiktsmessig å fjerne bygninger som er i forfall.

Nittedal kommune har viktige miljøkvaliteter gjennom kulturlandskapet med tilhørende vassdrag, og kommunen har et særlig ansvar for å forvalte arealressursene i en tid der presset fra en voksende hovedstad med dets forsteder, utvides gjennom tilflytting, vekst og økt næringsvirksomhet. Verdifulle kulturlandskapsområder bør gis ekstra oppmerksomhet og beskyttes mot utbygging. Landbruket er en viktig aktør knyttet til forvaltningen av verdiene og kan utvikle næring basert på disse. Landbruket med sin natur og kultur er en viktig bidragsyter som støtter oppunder den vedtatt kommunedelplanens temaområder.

HOVEDMÅL 4.3: Åpent kulturlandskap for friluftsliv og naturopplevelser

DELMÅL 4.3: Kommunens skal ha et levende og åpent kulturlandskap og skal ivareta natur- og kulturminneverdiene i landbruket.

TILTAK:

- I. Ivareta kulturlandskapet i Nittedal ved å stimulere til skjøtsel av jordbrukets kulturlandskap med beiting, slått og rydding av kratt, gjennom tildeling av eksisterende tilskuddsordninger.
- II. Vurdere støtte til frivillig arbeid for skjøtsel¹ av kulturminner i skog- og jordbrukslandskapet.
- III. Vurdere bestemmelser i kommunedelplanen om krav til detaljplaner for masseinntak i LNF-område.
- IV. Tilby informasjonstiltak om ulempene med oppfylling på landbrukseiendommer og risikoen for ras i kvikkleireområder.
- V. Utarbeide retningslinjer om tiltak på landbruksbygninger.
- VI. Veilede og gi råd om bekjempelse av fremmede og skadegjørende arter.

Boks 3: Oppsummering av målsettinger og tiltak for tema «Kulturlandskap og kulturminner»

4.4 Forurensning, klima og fornybar energi

Føringer:

I henhold til EUs vanddirektiv er målet at alle vassdrag skal oppnå god økologisk og kjemisk status innen 2021.

Regjeringens klimastrategi for 2030, Meld. St. 41 (2016 – 2017), legger til rette for betydelig utslippsreduksjoner nasjonalt, som ligger mellom 20 – 25 millioner tonn CO₂-ekvivalent for perioden 2021 -2030. Dette gjelder ikke-kvotepliktige utslipp av klimagasser som i hovedsak kommer fra transport, jordbruk, bygg og avfall, men også fra industri og petroleumsvirksomhet.

Ifølge perspektivmeldingen 2017 (Meld. St. 29) forventes det at utslippene fra jordbruket holder seg relativt stabile framover.

Meld. St. 6 (2016 – 2017) – Verdier i vekst, konkurransedyktig skog og trenæring omtaler regjeringens ønsker for framtidig skogbruksnæring. Det skal stimuleres til at skogressursene blir ivaretatt og videreutviklet gjennom aktiv skogkultur og planteforedling. Skogsvegnettet blir videreutviklet gjennom målrettet bruk av tilskudd og skogfond, samtidig som hensynet til naturmangfold og opplevelsesverdier i friluftslivet ivaretas. Videre skal det legges vekt på systematisk kartlegging av flaskehals for godstransport i hele det offentlige vegnettet, og utbedring av disse. Det skal stimuleres til fornybar bioenergi fra skogen som kan erstatte fossile utslipp. Det offentlige skal være forbilde og motivator for miljøvennlige byggeløsninger, gjennom bruk av tre som byggemateriale. Ved nye kommunale bygg skal alternativer med trebygg/massivtre vurderes på grunnlag av konkurransekraft både med redusert arbeidskostnad, sparte kostnader til kledning og overflatebehandling, innendørsklima, CO₂-binding, brannsikring, kostnader ved sekundærinstallasjoner og CO₂-regnskap under produksjon.

¹ Bl.a. rydding, beiting, skilting og merking.

Regional plan for vannforvaltning i vannregion Glomma 2016 – 2021 ble vedtatt i fylkestingene i 2015 og godkjent av Klima- og miljødepartementet. Den presenterer hvordan vannregionen mener målet om helhetlig beskyttelse og bærekraftig bruk av vannressursene kan nås. Vannregionen anbefaler bl.a. at kommunene prioriterer tiltak for å begrense forurensning fra jordbruksvirksomhet i alle 12 vannområdene i Glomma regionen. Alle eksisterende relevante tiltak innenfor jordbruket, som regionale miljøprogram (RMP), spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL), forskriftskrav og veiledning er nevnt og blir benyttet.

Nittedal har egen kommunedelplan for klima- og energi som viser hvordan kommunen skal arbeide med klimaspørsmålene i et helhetlig perspektiv. Planen er planlagt vedtatt i 2019. Kommunen bidrar også til renere vassdrag gjennom lokal oppfølging av vannforskriften og styrker sin beredskap for å være bedre forberedt på de endringene et endret klima vil medføre.

4.4.1 Landbruk og vannforurensning

Status:

Vassdragene i Nittedal hører inn under Vannområde Leira – Nitelva. Forurensning til vann er viktige miljøutfordringer Nittedal står overfor. Vannkvaliteten i Nitelva er definert som god i øvre deler av elva, men blir dårligere nedover vassdraget jf. opplysninger fra vannområdet Leira – Nitelva. Forurensningskildene er i hovedsak kommunalt avløp, avrenning fra jordbruk og overvann fra veier og tettsteder.

I henhold til EUs vanddirektiv er målet at alle vassdrag skal oppnå god økologisk og kjemisk status innen 2021. I Nittedal er alle registrerte vannforekomster i risiko for ikke å nå dette miljømålet. For å oppnå dette målet må det gjennomføres tiltak innenfor alle sektorer som påvirker vannmiljø. I jordbruket er erosjon av partikler/jord den største kilden til forurensning av vann og vassdrag. Lokalt kan stor tetthet av beitedyr ned mot vassdrag medføre tråkk og fare for avrenning. Det finnes flere tilskuddsordninger som stimulerer miljøvennlig jordbruk og disse forvaltes av kommunal landbruksforvaltning. For eksempel, kan bøndene søke om regionalt miljøprogram (RMP) som innebærer tiltak for å begrense overflateavrenning og erosjon fra jordbruksarealene, som redusert eller utsatt jordarbeiding/pløying og grasdekte vegetasjonssoner på dyrka mark mot vassdrag. Et annet type tilskudd er de spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) som kan gjelde for prosjekter om utbedring av hydroteknisk anlegg og gamle bekkelukkinger på jordbruksarealene, anlegging av fangdam, eller bedre tilpasset gjødsellagring. Dreneringstilskuddet er også en ordning som bøndene kan søke om til å drenere jordbruksarealene og med det reduserer forurensning til vassdrag.

I tillegg samarbeider landbruksforvaltningen tett med vannområdet Leira – Nitelva for å gjøre landbruksforetakene mer miljøbevisste. Det arrangeres for eksempel gratis miljøråd for bøndene og det utarbeides informasjon om viktig tema, som for eksempel informasjonsbrosjyrer om håndtering av hestegjødsel.

I skogbruket er det også nødvendig å begrense avrenning av næringsstoffer fra skogbruket. Dette følges opp ved blant annet å spare kantsoner mot vann og vassdrag ved hogst, begrense erosjon ved veinbygging og terrengtransport.

Foto 6: Åpne kanaler på jordbruksareal ved Myrer; Ana Nilsen

4.4.2 Jordbruk og klimagasser

Status:

I den siste klimaregnskap for Nittedal fra 2015 ble det beregnet ut at landbruket i Nittedal bidrar med 3,9 kilotonn CO₂ av det totale utslipp i kommunen. Utslipp fra traktorer og andre landbruksmaskiner er ikke med i disse tallene. Det største bidraget til klimagassutslippene er fra veitrafikk (både lette og tunge kjøretøy) med 38,8 kilotonn CO₂. Totale utslipp uten industri i Nittedal kommune i 2015 ble beregnet til 52,3 kilotonn CO₂-ekvivalenter.

På landsbasis har utslippene av klimagasser fra jordbruket gått ned med 4 % siden 1990. Viktige årsaker er mindre bruk av nitrogenholdig mineralgjødning, bruk av mer kraftfor og bedre utnyttelse av melkeproduksjonen. Skogressursene er en viktig kilde til produksjon av trematerialer som erstatter mer klimabelastende materiale og som viktig kilde til fornybar energi.

Klimagassutslipp fra jordbruket kommer i hovedsak fra husdyrhold, husdyrgjødsel og mineralgjødning. Det er få virkemidler i jordbruket som er utformet med hovedformål å redusere jordbrukets utslipp av slike klimagasser, men virkemidler innen fôr-utvikling, avl og virkemidler med andre miljøformål har bidratt til reduserte utslipp sett over flere år. Jorda har samtidig et stort karbonlager. Det er store mengder karbon lagret i jordsmonn og vegetasjon. Pløying og jordbearbeiding frigjør karbon, mens plantevekst tar opp og lagrer karbon. Ved

tilførsel av organisk materiale kan lageret av karbon i jorda økes. Tiltak som øker karbonlagring i jordbruksjord og reduserer klimagassutslipp er viktig. Tilskudd til investeringstiltak innen forurensning, kulturlandskap og andre miljøverdier vil også kunne bidra positivt til å redusere klimagassutslipp. Tilskudd til grøfting og drenering bidrar for eksempel til mindre utslipp av lystgass i atmosfæren. Drenering av jordbruksjord gir økt matproduksjon, mindre utslipp av klimagasser og mindre utvasking av næringsstoffer til forurensning. Det er i dag et statlig tilskudd til drenering av jordbruksarealer, og satsene dekker ca. 50 % av utgiftene til bonden. Tilskuddsordningene gjelder ikke drenering av myr.

4.4.3 Skogbruk og klimagasser

Status:

Skogsektoren har en stor rolle ved opptak av klimagasser som har betydning for det globale klimaregnskapet. En aktiv og bærekraftig skogforvaltning er derfor en sentral del av klimapolitikken både globalt og nasjonalt.

Foto 7: Utsikt fra Høgbråtan mot sørvest; Grete Ruden

Nittedal kommune har over 138 000 daa skog, som dekker 78% av kommunens areal. Til sammenligning dekker samferdsel og bebygd areal til sammen 6,2% av kommunens areal ifg. NIBIO 2018. Skogen i Nittedal binder ca. 76 000 tonn CO₂ hvert eneste år, avhengig av hogstklassefordeling og skjøtsel. Trærnes evne til å binde CO₂ er størst i produksjonsfasen (hogstklasse 3-4), og avtar i eldre skog. Regnskapet baserer seg på at tømmeret nyttes videre til varige formål. Økt plantetetthet, redusert omløpstid² og gjødsling av skog er tiltak som øker skogens CO₂-opptak direkte i form av økt biomasse. Tynning og bruk av bioenergi vil ha mindre effekt på skogens CO₂-opptak, men vil ha positiv klimaeffekt forutsatt at skogsvirket som tas ut erstatter fossile energikilder. Ved gjennomføring av en skogsdrift, skal det tas hensyn både til landskap, miljø og friluftsliv. Ved å skjytte skogen kun med tanke på binding av CO₂, vil kunne komme i konflikt med slike flerbrukshensyn.

² Omløpstid er tiden det tar fra en skogbestand er en viss alder til den igjen når den samme alderen.

Det er utarbeidet en strategisk plan for skogbruket i Oslo og Akershus 2016 – 2019 i regi av Fylkesmannen og fylkeskommunene Akershus og Oslo. Planens hovedmål er: «Et bærekraftig og effektivt skogbruk i regionen skal gi grunnlag for å øke bruken av tre og gi viktige bidrag til løsning av klimautfordringene.» Satsingsområdene retter seg mot trebruk, infrastruktur, skogproduksjon og skogens øvrige samfunnsverdier. Skogkultur i form av ungskogpleie er viktige virkemidler for å bidra til at treproduksjon får optimal vekst.

De vanlige skogbrukstiltakene som tilrettelegging for foryngelse, ungskogpleie, tynninger og foryngelseshogster, samt bygging og vedlikehold av veier, er viktig for å bygge opp og å utnytte skogressursene i en klimasammenheng. Det samme er bruk av tre i bygg og konstruksjoner. Klimaendringer gir mer krevende forhold, og kortere arbeidssesong i skogen. Stadig effektivisering gjør tømmerbilene tyngre og lengre, og et robust veinett er grunnleggende for å ivareta skogressursene. Samtidig må en finne gode avveier mellom aktivt skogbruk og hensyn til naturmangfoldet og friluftslivet.

4.4.4 Fornybar energi

Status:

Bioenergi i form av vedproduksjon har lange tradisjoner. Gårdsvarmeanlegg basert på bioenergi kan også være aktuelt på enkelte gårdsbruk og nærliggende bebyggelse og har vært et prioritert område innenfor den nasjonale klimapolitikken. Økt bruk av solenergi vil også bidra til at landbruket er mer selvforsynt med fornybar energi.

Foto 8: Biogassanlegg ved Holum gård; Knut Samseth

Innovasjon Norge har siden 2015 gitt støtte til pilotanlegg for biogass. Formålet med ordningen er blant annet å få prøvd ut biogassproduksjon basert på nye

ressurser, som for eksempel husdyrgjødsel og restråstoffer fra oppdrettsnæringen som i liten grad har vært benyttet til biogass. I tillegg gis det støtte over jordbruksavtalen til levering av husdyrgjødsel til biogassanlegg.

Behandling av husdyrgjødsel i biogassanlegg reduserer utslipp av klimagassen metan, og gir muligheter for å hente ut energi til elektrisitet eller varme. Dette gjøres i dag på Holum gård.

HOVEDMÅL 4.4: Stimulere til effektive forurensningstiltak for rene vassdrag og redusere utslipp av klimagasser

DELMÅL 4.4.1: Vannkvaliteten i vassdragene skal ligge innenfor tilstandsklassen I og II jf. EUs vanddirektiv.

TILTAK:

- I. Videreføre fangdamfondet for etablering av nye fangdammer og vedlikehold av eksisterende fangdammer.
- II. Miljøråd og veiledning for gårder i tilknytning til vassdrag.
- III. Stimulere til årlige miljøtiltak (utsatt pløying, vegetasjonssoner langs vassdrag, miljøvennlig spredning av gjødsel, redusert bruk av kjemiske plantevernmidler sprøyting) for å hindre avrenning fra landbruket gjennom RMP-ordningen.
- IV. Stimulere til miljøprosjekter (fangdam, utbedring av hydroteknisk anlegg og gamle bekkelukkinger) på gård for å redusere avrenning fra landbruket til vassdrag, gjennom SMIL-ordningen.
- V. Stimulere til økt drenering av jordbruksjord gjennom dreneringstilskuddsordningen.
- VI. Veiledning og informasjon om miljøvennlig lagring av gjødsel samt oppfølging og kontroll av kravene i forskrift om gjødselvarer mm.

DELMÅL 4.4.2: Bevisstgjøre aktører i landbruket på klimagevinsten ved ulike driftsmetoder og tiltak, samt oppfordre og informere om muligheter og støtteordninger knyttet til dette.

TILTAK:

- I. Informere om «klimasmart landbruk» og insentivene som finnes for å begrense utslipp av klimagasser fra landbruket.
- II. Restriktivt mot drenering av myr til nydyrking, torvuttak eller større nedbygging av myrer.

DELMÅL 4.4.3: Kommunen skal arbeide for økt langsiktig karbonbinding i skogen, gjennom bruk av tre, og et aktivt bærekraftig skogbruk

TILTAK:

- I. Ved tiltak/utbygging som berører skog skal hensynet til skogens bonitet synliggjøres og vurderes mot øvrige samfunnsnytter.
- II. Informere om foryngelsesplikten og oppfordre til tette foryngelser ved behandling av hogstmeldinger. Gjennomføre prosjekter og drive oppsøkende virksomhet for økt ungsogpleie og plantetetthet.
- III. Vurdere om tre som byggemateriale i prosjekter ved alle kommunens nybygg. Vurderingen skal gjøres i miljøprogram for bygg- og anleggsprosjekter.
- IV. Ved etablering/opprusting av skogsbilvei skal kommunen vurdere aktuell veiklasse opp mott klimautfordringer og økende tyngde på tømmerbiler, og informere søker.

DELMÅL 4.4.4: Nittedal skal ha bærekraftig energiproduksjon i landbruket.

TILTAK:

- I. Veiledning om etablering av bioenergitiltak basert på landbrukets ressurser.
- II. Informere om fordelene med oppvarming basert på fornybar energi, som er lokalt produsert.

Boks 4: Oppsummering av målsettinger og tiltak for tema «Forurensning, klima og fornybar energi»

4.5 Friluftsliv

Landbruket er bidragsyter for et aktivt friluftsliv i kommunen. Skogen og kulturlandskapet utgjør en viktig arena for friluftsliv og idrett. Skogen i Nittedal omkranser bygda, og er på den måten lett tilgjengelig for innbyggerne. Det meste av kommunens skogarealer ligger innenfor Osloomarka, med Nordmarka, Lillomarka, deler av Gjelleråsmarka og Romeriksåsene. Sentrale, bebygde områder i dalen, er omkranset av fruktbare jordbruksarealer. Store deler av dette er landbruks-, natur- og friluftsområder (LNF-områder) der maten vår produseres, og det vakre landskapet er et tilleggsprodukt. Folkehelseperspektivet skal være sikret i omgivelsene med hensyn til både rekreasjon, gode møteplasser og en aktiv fritid for alle kommunens innbyggere.

Kommunen har ansvar for å legge til rette for at det kan etableres og opprettholdes løyper for fotturer, ski, sykkel og ridning. Tilretteleggingen må skje på en skånsom måte og med materialvalg som passer inn i naturen.

Status:

Landbruksarealer er viktig for ferdsel i lokalmiljøet. Gårdsveier og skogsbilveier er anlagt for næringsrettet virksomhet, men de er også viktig for innbyggernes muligheter for friluftsliv nært vann og i skogen. Landbruket legger til rette ved å stille arealer til disposisjon for skiløyper vinterstid i samarbeid med frivillige initiativtakere. I noen tilfeller kan vinterskogsdrifter oppfattes som et problem, og derfor er det viktig med god kommunikasjon og informasjon, slik at man kan legge om løyper disse årene dette gjelder.

Foto 9: Skilting langs kulturlandskapstien «Fra bru til bru» i Nittedal; Knut Samseth

Det kan være utfordringer mellom friluftsliv og aktivt gårdsarbeid på enkelte gårdsveier. Et aktivt landbruk tett på bebyggelse medfører utfordringer som støv, støy og lukt. Økt forståelse skaper mer aksept, og kommunens rolle i dette kan være å bidra med informasjon som gjør at både innbyggerne og landbruksnæringen best mulig kan ta hensyn til hverandre.

Friluftsliv og sportsfiske kan gi muligheter for næringsutvikling for grunneier. Det samme gjelder opplevelse av natur- og kulturminner der grunneier kan være guide. Kommunen vil sikre at landbrukets ulike muligheter basert på eiendommens ressurser inngår i en større samlet strategi for næringsutvikling.

Det meste av skogen i Nittedal ligger innenfor virkeområdet for skoglovens markaforskrift. Markaforskriftens formål er å sikre at skogsdriften bidrar til å bevare og utvikle området kvaliteter knyttet til friluftsliv, naturmiljø, landskap, kulturminner og vannforsyning. Alle hogster innenfor Marka er meldepliktige. Meldeplikten gir kommunen mulighet til å påvirke hvordan hogstene utføres, og til å nekte hogster som kan være til hinder for de hensynene forskriften skal ivareta. I de skogsområdene som ligger utenfor Marka, reguleres skogbruket av skogbruksloven og bærekraftforskriften. Dette innebærer blant annet at skogeierne må utvise flerbrukshensyn i forbindelse med skogsdrift, men at hogster i utgangspunktet er fritatt for meldeplikt, og at kommunen ikke kan nekte hogst som ellers følger regelverket. Etter skogbruksloven § 11, er det i kommuneplanbestemmelsene vedtatt meldeplikt for hogst også utenfor Marka.

HOVEDMÅL 4.5: Tilrettelegge for økt bruk av friluftslivsområder i kommunen

Kommunen skal være en brobygger mellom jord- og skogbruk som næring og friluftslivsinteresser og bidra til å tilrettelegg for økt bruk av friluftslivsområder for kommunens og regionens innbyggere.

TILTAK:

- I. Tilrettelegge sammen med grunneiere for bærekraftig bruk av Marka. Det skal tas hensyn til aktiv skogsdrift, idrett og friluftslivsinteresser.
- II. Informere om landbruket og kulturlandskapet i forståelse med friluftaktiviteter i samarbeid med grunneierne.
- III. Se på mulighetene for å etablere turstier i kulturlandskapet.

Boks 5: Oppsummering av målsettinger og tiltak for tema «Friluftsliv»

5 Lovverk, nasjonale, regionale og lokale føringer

I denne oversikten framgår de ulike føringene på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå som ligger til grunn for kommunedelplan landbruk.

Plan og bygningsloven

Formålsparagrafen til loven sier:

“ Loven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner. Planlegging etter loven skal bidra til å samordne statlige, regionale og kommunale oppgaver og gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av ressurser. Byggesaksbehandling etter loven skal sikre at tiltak blir i samsvar med lov, forskrift og planvedtak. Det enkelte tiltak skal utføres forsvarlig. Planlegging og vedtak skal sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter. Det skal legges vekt på langsiktige løsninger, og konsekvenser for miljø og samfunn skal beskrives. Prinsippet om universell utforming skal ivaretas i CO₂planleggingen og kravene til det enkelte byggetiltak. Det samme gjelder hensynet til barn og unges oppvekstsvilkår og estetisk utforming av omgivelsene.”

Plan- og bygningsloven tar i formålsparagrafen opp flere av de samme hensynene som jordlova, med samfunnsmessig forvaltning og tanke på framtidige generasjoner. Loven tar også tydeligere for seg selve forvaltningsprinsippene som kommunen har ansvar for. Forvaltning på lokalplan er viktig for at beslutningene tas tettest mulig på der tiltakene utføres, lokalkunnskap om miljø, samfunnsbehov og geografisk tilhørighet er fordeler for dette. Samtidig har kommunen ansvar for å heve blikket over kortsiktige løsninger, planlegge og forvalte areal – og jordressursene for alle de generasjonene som kommer etter oss, som skal leve av og på det samme stedet som oss. Utbygging av veier, bygninger og annen infrastruktur medfører planering av jord, erosjon som følge av at overflatevannet ikke naturlig trenger ned i grunnen og fysisk fjerning av matjord. Alt dette er prosesser som helt eller delvis fratar mulighetene for å ta i bruk arealet til dyrking av mat på et senere tidspunkt.

Fortetting nær landbruksområdet gir mange utfordringer. Konflikter oppstår lett som følge av lukt, støy og støv som medfølger normal landbruksdrift. Friluftsliv og skogbruk kan også være problematisk for enkelte i bynære strøk der kunnskapene om og forståelsen for tømmerproduksjon ikke er til stede. Mange opplever hogstmoden skog som en form for «urørt skog», og har mindre forståelse for at dette er siste fase i en produksjonsform som har stor nasjonal betydning for landets økonomi. Forvaltning etter plan- og bygningsloven griper ofte inn i områder som også skal forvaltes etter jordlova, så disse to lovene må ofte sees sammen for en helhetlig og god forvaltning for kommunens framtidige ressurser.

Jordlova

Jordlova fra 1995 har følgende formålsparagraf:

«Denne lova har til føremål å leggja tilhøva slik til rette at jordviddene i landet med skog og fjell og alt som høyrer til (arealressursane), kan verte brukt på den måten som er mest gagnleg for samfunnet og dei som har yrket sitt i landbruket.»

Arealressursane bør disponerast på ein måte som gir ein tenleg, variert bruksstruktur ut frå samfunnsutviklinga i området og med hovudvekt på omsynet til busetjing, arbeid og driftsmessig gode løysingar.

Ein samfunnsgagnleg bruk inneber at ein tek omsyn til at ressursane skal disponerast ut frå framtidige generasjonar sine behov. Forvaltinga av arealressursane skal vera miljøforsvarleg og mellom anna ta omsyn til vern om jordsmonnet som produksjonsfaktor og ta vare på areal og kulturlandskap som grunnlag for liv, helse og trivsel for menneske, dyr og planter."

Dette betyr at dyrket og dyrkbar jord skal forvaltes ut fra et langsiktig og bærekraftig prinsipp med tanke på framtidige generasjoners behov. Samtidig skal det tas hensyn til samfunnets behov i nåtid og framtid.

Kommunen er en av de viktigste forvalterne av jordressursene i forbindelse med § 9 om bruk av dyrka og dyrkbar jord, samt § 12 om deling. Kommunen skal være en uhildet part som legger de lange linjene til grunn for beslutninger. I mange tilfeller er kanskje dyrket jord som er lettest tilgjengelig for utbygging osv., men med tanke på nasjonale føring om å øke nasjonal matproduksjon er det essensielt at arealet ikke vesentlig reduseres.

Konsesjonsloven

Loven har til formål å regulere og kontrollere omsetningen av fast eiendom for å oppnå et effektivt vern om landbrukets produksjonsarealer og slike eier- og bruksforhold som er mest gagnlige for samfunnet, bl.a. for å tilgodese:

1. framtidige generasjoners behov.
2. landbruksnæringen.
3. behovet for utbyggingsgrunn.
4. hensynet til miljøet, allmenne naturverninteresser og friluftinteresser.
5. hensynet til bosettingen.

Kommunen er myndighet for å avgjøre konsesjonssøknader og søknader om fritak fra bo- og driveplikt. Kommunen skal forvalte virkemidlene i loven slik at lokale samfunnsbehov ivaretas innenfor rammene av nasjonal politikk. Rasjonell utforming av landbrukseiendommer, plassering og utforming av bolig- eller fritidstomter og forhold knyttet til kulturlandskapet er eksempler hvor kommunen har et handlingsrom og lokal forankring er av betydning.

Jordvern er et område hvor kommunen må ta et forsvarlig hensyn til nasjonale føring, denne føringen er gitt i lovens formålsbestemmelse. Der det vises til at formålet med loven er bl.a. å oppnå et effektivt vern om landbrukets produksjonsarealer. Dette innebærer at kommunen skal ta hensyn til nasjonens behov for å kunne produsere mat selv også i framtida.

Skogbruksloven

Loven tar for seg næringsmessig utnyttelse av skogressursene med regler for miljøhensyn. Skogeier må forholde seg til kommunen som er skogbruksmyndighet i første instans. Dette innebærer at kommunen har ansvaret for å behandle saker etter skogbruksloven. Kommunen fører også tilsyn med at lovens bestemmelser overholdes.

De vanligste sakene kommunen behandler etter skogbruksloven er foryngelseshogst i Marka, veier for skogbruksformål, bruk av skogfond, og fordeling av tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket.

Markaforskriften er hjemlet i skogbruksloven. Forskriften har bestemmelser om meldeplikt på foryngelseshogst, og gir kommunen mulighet til å sette vilkår utover bestemmelsene i Skogbrukslova. Skogbrukslova gir kommunen videre anledning til å innføre meldeplikt på foryngelseshogst utenfor Marka.

Markaloven

Lov om naturområder i Oslo og nærliggende kommuner (markaloven) trådte i kraft 1. september 2009. Formålet med loven er å fremme og tilrettelegge for friluftsliv, naturopplevelse og idrett. Loven skal sikre Markas grenser og bevare et rikt og variert landskap og natur- og kulturmiljø med kulturminner. Markalovens virkeområde ligger i 19 kommuner, fordelt på fem fylker; Oslo, Akershus, Oppland, Buskerud og Østfold. Marka utgjør til sammen ca. 1700 kvadratkilometer, der 1170 kvadratkilometer ligger i Oslo og Akershus.

I henhold til markaloven er bygge- og anleggstiltak forbudt i Marka. Loven omfatter ikke skogsdrift. Landbrukstiltak er unntatt fra byggeforbudet, men skal vurderes opp mot markalovens formål. Dette innebærer at for eksempel bygging av nye hytter eller hus, tilbygg på hytter, bygging av uthus, anleggelse av veipartier som ikke er ledd i skogsdrift eller landbruk er forbudt.

Unntak fra byggeforbudet kan skje i form av konkrete dispensasjoner i den enkelte sak, eller som ordinær tillatelse, dersom tiltaket er i tråd med reguleringsplan eller kommunedelplan som er stadfestet i henhold til markaloven.

Det er den enkelte kommune som er førsteinstans i behandlingen av alle saker om bygge- og anleggstiltak etter markaloven. Alle søknader om tiltak skal dermed sendes direkte til den kommune som tiltaket ligger i. Kommunene kan gi tillatelser til tiltak som er i tråd med kommunedelplan eller reguleringsplan som er stadfestet etter markaloven eller som ikke omfattes av loven (skogsdrift) eller av byggeforbudet (landbrukstiltak).

Kommunen har fullmakt til å avslå en dispensasjon, men har ikke fullmakt til å gi tillatelse før fylkesmannen i det aktuelle fylket og eventuelle andre direkte berørte statlige eller regionale myndigheter har blitt hørt i saken.

Dersom fylkesmannen eller andre direkte berørte statlige eller regionale myndigheter ikke har innvendinger, kan kommunen gi tillatelse. Dersom en eller flere av ovennevnte høringsinstanser går imot at det gis tillatelse, skal fylkesmannen i det aktuelle fylket fatte vedtak i saken. Fylkesmannens vedtak kan påklages til Klima- og miljødepartementet. Kommunens vedtak kan påklages til Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

Anlegg av nye stier og løyper krever tillatelse etter markaloven fra den eller de kommunene som stien/løypa ligger i. Anlegg av større løyper krever at det også blir utarbeidet reguleringsplan for tiltaket. Ved tvil om tiltaket krever reguleringsplan kan saken kreves avgjort av fylkesmannen.

Naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven omfatter all natur og alle sektorer som forvalter natur eller som tar beslutninger med konsekvenser for naturen. Loven er tverrgående, og

utfyller særlovgivningen. Loven har derfor betydning for skjønnsutøvelse etter andre lover. Loven gjelder på land (inkludert innsjøer og vassdrag), og i sjø ut til grensen for sjøterritoriet, det vil si 12 nautiske mil.

Landbruksmeldingen og innstillingen 251 S til Stortinget

Nåværende stortingsmelding (2016 – 2017) Endringen og utvikling - En fremtidsrettet jordbruksproduksjon, viderefører de fire overordnede mål i landbrukspolitikken, som den forrige landbruksmeldingen Meld. St. 9 (2011-2012) Landbruks- og matpolitikken Velkommen til bords:

- Matsikkerhet
- Landbruk over hele landet
- Økt verdiskaping
- Bærekraftig landbruk med lavere utslipp av klimagasser

I innstillingen 251 S, vedtatt av Stortinget i april 2017, understrekes at jordbrukets viktigste oppgave er å produsere mat. Norske bønder produserer trygg mat av høy kvalitet, og at både dyre- og plantehelsen er god. Samtidig registreres at norsk jordbruk har utfordringer, for eksempel med å opprettholde bruken av jordbruksarealet og beiteressursene, sikre rekruttering til næring og opprettholde de marginale jordbruksområdene. Jordbruket bidrar til viktige fellesgoder, som for eksempel åpne kulturlandskap, trygg mat, matvareberedskap og bosetting i hele landet i tillegg til å produsere mat. De fleste av fellesgodene er unike for jordbruket, og produksjonen skjer samtidig med produksjonen av ordinære landbruksvarer og -tjenester. Videre påpekes det i innstillingen at jordbruket er en langsiktig næring som krever forutsigbare rammevilkår. Norsk landbruk er mangfoldig med variert bruksstruktur, topografi og klima som skal ivareta en rekke ulike mål ut over det å produsere mat. Dette krever differensierte virkemidler som er tilpasset de ulike forutsetninger i de forskjellige deler av landet. Innstillingen 251 S presiserer at de fire overordnede målene for landbrukspolitikken videreføres, men at målet om matsikkerhet skal omfatte både matsikkerhet og beredskap.

Regionalt miljøprogram for Oslo og Viken 2019 - 2022

Regionalt miljøprogram skal gi en målretting av miljøinnsatsen i jordbruket ut over det som oppnås med nasjonale ordninger, og det er et mål å synliggjøre miljøinnsatsen. De viktigste miljøtemaene er:

- Avrenning fra jordbruket til vassdrag og kyst
- Riktig bruk av plantevernmidler
- Kulturlandskap
- Biologisk mangfold
- Kulturminner og kulturmiljøer
- Friluftsliv og tilgjengelighet

Naturtyper og prioriterte arter

Det er opprettet en egen tilskuddsordning hvor grunneiere, kommuner, organisasjoner og andre kan søke fylkesmannen om midler til skjøtsel og andre tiltak for utvalgte naturtyper. I tillegg kan det være aktuelt med målrettet bruk av andre sektorer, herunder landbruksforvaltningens, egne virkemidler og støtteordninger for å sikre en best mulig ivaretagelse av arter. Det er også etablert en egen tilskuddsordning for aktiv skjøtsel og andre tiltak knyttet til prioriterte arter og deres økologiske funksjonsområder som grunneiere, rettighetshavere, kommuner og organisasjoner kan søke på.

Skjøtsel i verneområder

I en del tilfeller vil det være behov for skjøtselstiltak for å ivareta et verneområdes naturkvaliteter i samsvar med verneformålet. Skjøtelsplanene retter seg konkret mot naturkvalitetene som finnes i området. Skjøtselstiltak kan som hovedregel bare gjennomføres i verneområder der menneskelig bruk er, eller har vært, styrende for utviklingen og hvor det å bevare kulturmark er en vesentlig del av verneformålet. For andre områder er skjøtsel normalt bare aktuelt der spesielle tiltak er nødvendig for å opprettholde verneverdiene. Restaurering av naturområder/verneområder regnes også som skjøtsel. Skjøtsel i verneområdene ligger godt til rette for et samarbeid mellom landbruket og miljøforvaltningen.

Kulturminnefondet

Norsk Kulturminnefond er et viktig virkemiddel for bevaring av privateide kulturminner. Kulturminnefondet er et lavterskeltilbud for private eiere av verneverdige kulturminner og skal styrke arbeidet med å bevare verneverdige kulturminner og bidra til at et mangfold av kulturminner og kulturmiljøer kan benyttes som grunnlag for framtidig opplevelse, kunnskap, utvikling og verdiskaping. Virkemidler i landbruket kan sammen med midler fra Kulturminnefondet bidra til en helhetlig istandsetting og skjøtsel av viktige kulturminner og kulturmiljøer i landbruket.

Landbrukets tiltaksstrategier

Landbrukets tiltaksstrategier gir føringer for prioritering og bruk av SMIL (spesielle miljøtiltak i jordbruket) og NMSK (næring og miljørettet skog midler til landbruket). Tiltaksstrategiene vedtas og rulleres hvert 4. år.

Tiltaksstrategiene skal understreke behovet ved, utfordring og målsetting for forurensning, kulturlandskap og skogbruk og de skal gi en prioritering mellom hovedtiltak i landbruket i forhold til målsetting.

Kommunene som samarbeider om Regionkontor landbruk har i politisk vedtak valgt å legge de enkelte kommuners tildelte midler i en samlet pott. På den måten vil det være lik forvaltningspraksis for søkerne i regionen, like vanskelig eller like lett å få innvilget søknaden.

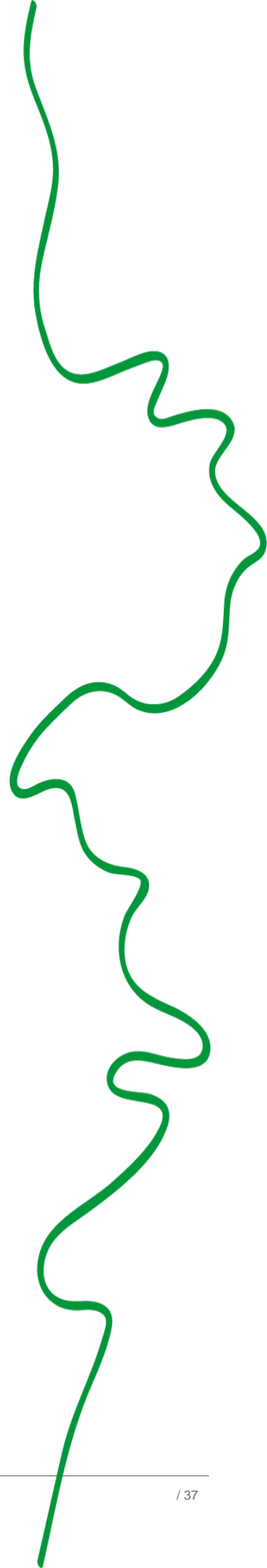
Kommuneplan for Nittedal 2018 – 2030

Forslag til ny kommuneplan ble behandlet av kommunestyret i desember 2018 og lagt ut på høring og offentlig ettersyn. Den er planlagt vedtatt høsten 2019. Forslag til kommuneplanens arealdel angir hovedutfordringene knyttet til arealdisponeringen, rammer og betingelser for iverksetting av ny arealbruk og nye tiltak samt ivaretagelse av viktige hensyn. Forslag til revidert arealplan inneholder revidert areal og transportstrategi for Nittedal som en premiss for utforming av arealplaner. Nye føringer er gitt i form av regional plan for areal- og transport (RP-ATP), og lokale føringer fra flere parallelle planprosesser i kommunen.

NITTEDALKOMMUNE

der storby møter marka

Sentralbord: 67 05 90 00

Epost: postmottak@nittedal.kommune.no

Besøksadresse: Rådhusveien 1, 1482 Nittedal

www.nittedal.kommune.no